

УТОПИИТЕ НА КАИНОВИЯ ИМПЕРИАЛИЗЪМ

В началото на века доста мои познати – академични и политически изследователи от Москва с гордост изтъкваха една характерна черта на новоучредяващия се режим на Путин – неговата прагматичност. „Ние не сме идеологически режим“, твърдеше кремълски съветник, „Ние нямаме дидактическа програма да назидаваме другите“. Дали това е било така – или не, за мен е трудно да преценя. Допускам, че в процеса на смяна на хаотичния „либерален консенсус“ около Елцин с великодържавната „вертикала на властта“ на младоликия (тогава) кагебист в Кремъл наистина е имало буферен период на идеологическа небрежност, попълвана донякъде от агресивното официозно православие.

Колкото повече години – и мандати във властта преминаваше Путин, толкова по-очевидно и целенасочено се формираше идеологическата рамка на неговия режим. Самият режим бързо губеше прагматичната си безцелност и се структурираше все по-ясно около приоритетите на имперското възраждане чрез геополитически реванш. Идеологическата конструкция на путинизма израстваше от няколко основни източника. Пребиваващ в периферния статут на ексцентричен черносотник през 1990-те години, Александър Дугин след 2005-2007 г. ускорено започва да се придвижва все по-близо до центъра на нововъзникващата имперска власт с амбицията да ѝ вгради всички основни дефиниции на своето свръхретроградно кредо – неоевразийството.

Дугин успя да убеди различни крила на политическия елит около Путин и техните идеологически помощници в самоочевидността на няколко идеи, които са изповядвани от тях с различна степен на убеденост и радикализъм. Първата от тях е идеята за цивилизационната уникалност на Русия като гръбнак на евразийското цивилизационно и геополитическо пространство. Тази идея не е нова, но Дугин успя да я наложи отново с фанатична страст. Модернизацията, индивидуализмът, правата на човека, либералната демокрация – това са характеристиките на дълбоко враждебната на Русия „атлантическа цивилизация“, с която евразийството е във война на живот и смърт. Присъединяването на Русия към „атлантическия свят“ би било „края на всичко“.

Тезата за взаимното изключване на „атлантическия“ и „евразийския“ път и за неизбежната война до унищожение между тях бе положена като заместваща константа на съветско-комунистическата теза за обективна неизбежност на сблъсък между света

на „социализма” и на „запада”, и за неминуемата победа на „силите на мира и прогреса” срещу „буржоазния свят”. Дугин всъщност предложи визия – заместител на идеологическата доктрина от съветските времена, чрез която болшевикът осмисляше и организираше своята постоянна агресия спрямо всичко и всички в заобикалящия го свят. Неоевразийството на Дугин предостави на новия стопанин на Кремъл нова агресивна доктрина за имперско възраждане и завръщане на Москва в ролята на империя – завоевател.

През 90-те години и в началото на новия век за Русия имаше различни опции за държавнополитическо преконституиране след рухването на Съветския съюз. Модерна нация ли ще бъде Русия, демократична федерация (защото недемократичната федерация би била по-скоро номинална), или възраждаща се империя? Първите 15 години след свалянето на червения флаг от Кремъл не даваха категоричен отговор на този въпрос. Дебатът бе мъчителен, често избиваш във философски абстракции поради липса на потенциал за политическа конкретност. „Руският архипелаг” бе една от философско-социологическите концепции (около В. Цимбурский), която формираше възможни модели, в които да се мисли Русия – и не задължително в тоналностите на ретроградното евразийство на Дугин.

Всяко едно от новите (или забравени стари) направления на идейно-политическия дебат около Кремъл подпомагаше своето самоопределение чрез рефлексия върху това, което представляваше – и все още представлява външния по отношение на Русия свят, както и върху възможните посоки на еволюция на ... Запада. Каквото и да прави Русия, тя никога не е била в състояние да се самодефинира „отвъд” Запада... За света на путиновите идеолози този Запад продължаваше да бъде катаклизмично загниващ и разпадащ се. Но за разлика от „загниващия Запад” на „марксизма-ленинизма”, новият идеологически „Запад” на путинизма носеше и нова „кармична вина” – той бе вече отблъскващо, нетърпимо „прогресистки”. След културното пренасищане на модерните времена, през последния половин век на Запад неуморно се вихреше една нова вакханалия – на „постмодерна”. Тази вакханалия носи политическата коректност, левичарския мултикултурализъм и отблъскващо греховната вседозволеност сексуалност – хомо, транс и т.н. Провалилата се в похода на „пролетариата” срещу „буржоазния свят”, нова Русия отново оглавява битката срещу развратния и разпадащ се Запад, но този път ... отдясно, от консервативни позиции. Москва е вече лидер на „консервативните сили” в света, изправили се срещу либералния – левичарския пермесивизъм.

Този идеологически синтез се дооформя под влиянието на водещи руски социални учени като Андрей Фурсов. Те разгръщат основната идея на руското възраждане като отражение на цялостната панорама на „западния упадък“ в епохата на глобализацията и „заговора на елитите“, както и на потенциала на Русия да се окаже негова „алтернатива“. Същата Русия, която разполага с икономиката на Испания, с технологична база, застинала във времената преди Третата промишлена революция, с потенциала на ресурсна база за развитието на външния свят – на Европа, на Китай, на Америка. Пандемията и глобализацията, културната криза на Запада и непримиримия конфликт между разпадналата се на две враждуващи половини Америка. Китай и незападния свят и бъдещето на Русия като един от лидерите му... Руските академични идеолози са сладкогласни и увличат. Четат ги жадно и у нас – поне тези, които си избраха да правят идеологическа и политическа кариера върху измамните пясъци на „новото руско лидерство“ в битка срещу „пропадащия Запад“.

Руската политическа класа и – особено – вътрешния кръг на путиновия режим очевидно все повече са приемали идеологическите формули на своите визионери за чистата истина по отношение на света, който ги заобикаля. Изпадането в самозаблуждение е особено лесно по върховете на властта, където идеологическите сирени пеят най-често това, което искаш да чуеш. Но заблудата на новоруската имперска утопия е доста по-дълбоко вкоренена, отколкото простата самозаблуда на властта. Всяко общество е в състояние да произведе само визиите, които произтичат от нивата на неговото саморазвитие – ценностно, стопанско, общностно, от степента на вътрешна диференциация и потенциално многообразие за осъзната рефлексия. Западните общества – поради логиката и историята на тяхното развитие – са доста по-диференцирани, многообразни и пораждащи повече потенциални възможности за саморефлексия, отколкото общества като руското, където продължават да господстват в значителна степен традиционалистки форми на живот и пирамидална социална организация, противоречиви и компромисни форми на модернизация, липса на потенциал за властова деконцентрация. Ако едно общество не е в състояние да деконцентрира властта си, то не е в състояние да породи достатъчно възможности за саморазвитие в различни посоки, между резултатите от които впоследствие да избира бъдещето си. Примитивното руско общество произвежда относително примитивни форми на социологическа рефлексия, макар и самите учени и социални мислители на Русия да са сред най-образованите и най-компетентни академични обществоведи. В

своята съвкупност, дори по-невзрачните социални мислители на диференцираните западни общества могат да пораздат по-многообразен и по-динамичен обществен дебат.

Руските имперски идеолози от 21 век жадуват да оглавят „консервативната революция” на Запад, да премахнат ексцесите на развилнелия се либерализъм, да реализират свещената духовна мисия на Третия Рим... Кой, кой да им каже, че на Запад консерваторите и либералите са две страни на един и същ континуум, който се нуждае от всяка от тях за да продължи да съществува! В епохи на забавена промяна тези две страни са полупримирили, намират „среден терен” помежду си и се сменят в управлението на своите общества относително безконфликтно. В епохи на динамична обществена трансформация силите на промяната и на традицията влизат в остър конфликт, който може да се изразява в крайно радикални форми – каквито наблюдаваме в сблъсъка между американските консерватори-традиционалисти и разбунтувалата се ляво-либерална – до троцкизъм – периферия на „двата бряга”. Или в конфликт от типа на този, който бушува между западноевропейските хиперлиберали и източноевропейските авторитарни традиционалисти (Орбан, Качински), изразяващи два много различни стадия на обществено развитие между Изтока и Запада на Европа. Глобализацията ще се трансформира и видоизмени. Пандемията ще ни дотресе и ще отmine. Бъдещето може да ни донесе успех или поражение. Но лявото и дясното, визията на радикалния прогресизъм и консервативния традиционализъм ще останат в динамично съперничество, ще се трансформират и ще заемат нови позиции в старата битка на минало и бъдеще. Откъде циментираните в имперската монолитност мислители на Третия Рим да почувстват и да рефлектират върху това? Тук не става дума за липса на интелект – те го имат в излишък. Тук става дума за отсъствие на динамична социална среда, в която да отразиш идеите, които конфигурираш...

Руският идеологически и политически елит от епохата на възраждащата се след Съветския съюз имперска мечта паднаха жертва на собствената си обществена, ценностна и политическа ограниченост. Те повярваха в илюзиите на създадената от самите тях идеологическа утопия – мечта за завръщащата се в сила и могъщество Русия, Русия управляваща света начело на самоосъществяващото се пророчество за Третия Рим. Но вместо пред Третия Рим те застанаха очи в очи със своя неизбежен Апокалипсис. Посегнаха на най-братския си народ – Украйна, след като десетилетия по стар свой навик мачкаха чеченци, грузинци, молдовани... Посегнаха с ръката на Каин, защото са носители на абсолютното самочувствие, че каквото и да правят – те са правата страна...

Тези наброски не могат изчерпателно да представят драматичната история и източниците на възникване и развитие на новоимперската руска идеология – идеология на Каинова агресия и империализъм. Те са само един от възможните погледи към пътя, довел до поредното престъпление от гордост...